

50 / Z RAPORU

MURAT
YÜLEK

PROF. DR. MURAT YÜLEK

OSTİM TEKNİK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRÜ

Kıbrıs Akdeniz'in Singapur'u olabilir mi?

Ekim ayında, Türkiye Genç İş Adamları Konfederasyonu ve Kuzey Kıbrıs Genç İş Adamları Derneği'nin misafiri olarak tekrar ziyaret ettiğimiz Lefkoşa'da (Kıbrıslı kardeşlerimiz "Lefkoşe" demememiz gerektiği hususunda bizi uyardılar), Kıbrıs'ın ekonomik geleceği için bir vizyon geliştirme Çalıştayı'ndaydık. Kuzey Kıbrıs Yatırım Ajansı, Ticaret ve Sanayi Odaları yetkililerinin verdiği en son bilgilerle Kıbrıs ekonomisi hakkındaki bilgilerimizi güncelledik. Ardından, TÜGİK Yüksek İstişare Kurulu Başkanı Erhan Özmen, TÜGİK Genel Sekreteri Tezcan Karakuş, Kuzey Kıbrıs GIAD Başkanı Muhittin İnce, Türk Hollanda Dostluk Derneği Başkanı Edip Aktaş ve TÜGİK ve GIAD iş adamları ile birlikte vizyon arayışı toplantıları yaptık.

Ortaya çıkan ön vizyon, Kuzey Kıbrıs'ın ekonomik vizyonunun, Akdeniz'in Singapur'u olması oldu. Bu amaçla 6 aylık bir süreç içinde çeşitli araştırma raporları ve çalıştaylar düzenlenecek ve sonrasında ortaya çıkan ayrıntılı vizyon Kuzey Kıbrıs'ta lanse edilecek.

Neden Singapur? Çünkü Kuzey Kıbrıs'ın 3300 kilometrekarelik yüzölçümünün beşte biri kadar bir alanda Singapur 400 milyar dolara (yani Türkiye'nin iki katından daha fazla) yakın ihracatı olan iktisadını çeşitlendirmiş bir minik dev şehir devleti. Lee Kuan Yew 1950'lerde Başbakan olduğunda (şimdi oğluna devretti) tabiri caiz ise bir mezbelelikti Singapur. Bunları

Lee Kuan Yew'un hatıralarında veya benim Asya Kaplanları: Sanayi Politikaları ve Kalkınma adlı kitabından (1998; Alfa Yayınları) okuyabilirsiniz. Lee Kuan Yew, vizyoner liderliği ile, fakir ve "pis" Singapur'u 30 sene içinde dünyanın en temiz, en müreffeh en gelişmiş ekonomilerinden birisi haline getirdi. İngilizler tarafından köle ya da ucuz işgücü olarak Çin veya Hindistan'dan getirilen fakir insanların ülkesinde Yew dünyanın en büyük sosyal güvenlik/tasarruf sistemlerinden birisini kurdu. 2007-8 krizinde Merrill Lynch'i Singapur kamu Holding'i Temasek kurtardı! Türkiye ise Sümerbank'ı 1970'lerden sonra batırdıktan sonra 2000'lerde tasfiye etti.

Singapur, sıfır tabii kaynaklara sahip bir beldedir. Tarım yapacak toprağı yoktur. Kullanacak ya da içecek suyu inşaat yapacak kum ve taşı yoktur; bunları ithal eder. Tabi her türlü enerji kaynağını da. Bu yüzden Lee Kuan Yew, sonradan şöyle diyecekti: "Gençliğimde zenginliğin ancak altın ya da petrol gibi kaynaklarla olabileceğini düşünüyordum; şimdi anladımki zenginliğin tek kaynağı insan." Singapur ekonomik mucizesinin özeti de buydu; uzak, bağımlı ve bakımsız bir İngiliz sömürgesi iken bir nesilde İngiltere'den daha zengin ve gelişmiş hale gelmek. Hızlı kalkınmanın sırrı neydi?

	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	Singapur
Nüfus	382,2 bin	5,6 milyon
Yüzölçümü	3.354 km ²	728,6 km ²
Nüfus yoğunluğu	114 kişi/ km ²	9,614 kişi/ km ²
GSYH	4,8 milyar dolar	340 milyar dolar
Kişi başına GSYH (dolar)	12.649 dolar	59.798 dolar
İhracat	101 milyar dolar	390,33 milyar dolar
Yıllık turist sayısı (2019)	1,3 milyon	18,5 milyon
İhracat (2018)	101 milyar dolar	390 milyar dolar

Tabii kaynakları olmayan Singapur, kısa ve hızlı kalkınma döneminde bir çok ilki başardı. Tek ayağa basmayan, çeşitlendirilmiş bir ekonomik yapı; sanayi, turizm, topraksız tarım, teknoloji, finans, lojistik.

Singapur'un kalkınma ilkelerinden birisi de GSYH'nin en az yüzde 15'inin (katma değerli; markalı; teknoloji) imalat sanayiinden gelmesi. Normal şartlarda hiçbir iktisatçı bu derecede küçük alana sahip bir ekonomiye sanayileşmeyi tavsiye etmez.

Türkiye'ye Marshall Planından başlayarak yapılan dış tavsiyeleri hatırlayalım: "Rikardiyen (mukayeseli) üstünlüğünüz toprak ve (ucuz) işçilikte; o halde siz buğday üretin biz de makine; siz bize buğday satın biz de size uçak, araba, bilgisayar..."

Ancak sanayiye verilen önem, Singapur'da başka sektörlere önem verilmiyor manasına gelmiyor. Yukarıda anlattık. Düşünün susuz, nüfusu 5,7 milyonluk bir adaya 18 milyon çeker Singapur; bunlar ucuz turist değildir. Alışveriş yapmaya, iyileşmeye, kelebek bahçelerini ziyarete, golf oynamaya gelirler Singapur'a turistler. Belçika ve İsviçre

SİNGAPUR'UN KALKINMA İLKELERİNDEN BİRİSİ DE GSYH'NİN EN AZ YÜZDE 15'İNİN (KATMA DEĞERLİ; MARKALI; TEKNOLOJİLİ) İMALAT SANAYİİNDEN GELMESİ. NORMAL ŞARTLARDA HİÇBİR İKTİSATÇI BU DERECEDE KÜÇÜK ALANA SAHİP BİR EKONOMİYE SANAYİLEŞMEYİ TAVSİYE ETMEZ.

havayolları hinterlandı olmadığı için batarken Singapur Havayolları dünyanın en büyükleri arasındadır. Limanı da. Singapur'dan yönetilen fonların büyüklüğü 3 trilyon dolar seviyesindedir.

Sonuç; Singapur modeli, Kuzey Kıbrıs'taki yavru vatanımız açısından güzel bir kızıl elma olabilir.

